

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ
Мін'юст**

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001
тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83
Email: callcentre@minjust.gov.ua,
themis@minjust.gov.ua
Web: <http://www.minjust.gov.ua>,
код згідно з ЄДРПОУ 00015622

**Українська асоціація
підприємств легкої
промисловості**

tizovit@gmail.com

Щодо надання роз'яснення законодавства

Міністерство юстиції України розглянуло звернення Української асоціації підприємств легкої промисловості від 31 березня 2022 року № 1-131, зареєстроване у Мін'юсті 01 квітня 2022 року за № 33021-33-22, щодо надання інформації про перелік критеріїв та способів фіксації втрат за час дії правового режиму воєнного стану для подальшої участі підприємств у різнопланових програмах відновлення та участі у міждержавних позовах і повідомляє.

Як неодноразово публічно коментував порушене питання Міністр юстиції Денис Малюська, відшкодування шкоди, завданої одній державі військовими діями, розпочатими іншою державою, підлягають відшкодуванню із застосуванням механізму репарації.

Варто враховувати, що застосування репарацій є довготривалою перспективою та можливе після завершення війни та підписання відповідних документів.

У випадках, коли йдеться про завдання шкоди конкретній особі чи її майну внаслідок збройного конфлікту, мова може йти про звернення такої особи в індивідуальному порядку з позовом до міжнародних судових інстанцій з наступним можливим варіантом висунення консолідованих вимог від усіх потерпілих внаслідок війни.

Виглядає так, що найпростіший шлях для досягнення мети сатисфакції – виграти суд і отримати кошти за рахунок арештованого майна російської федерації (далі – рф) за кордоном. Однак потрібно розуміти, що це буде класичний судовий процес з усіма бюрократичними моментами, основною проблемою якого є швидкість. Іноземні та міжнародні судові інстанції традиційно повільні, а відповідні судові процеси можуть тривати десять і більше років.

Закцентуємо увагу на тому, що рф майже ніколи в добровільному порядку не виконувала рішення міжнародних судів, а відтак Україні та усім постраждалим від військової агресії рф необхідно застатися витримкою, оскільки арешт та реалізація майна за кордоном – це досить тривалий процес.

ЄДРПОУ 00015622
Міністерство юстиції України
№ 33158/33021-33-22/8.1.1 від 02.05.2022
Підписувач Горовець Євгеній Миколайович
Сертифікат 3ED50831600BC59B04000000005E050062F93100
Дійсний з 28.09.2021 22:29:15 по 28.09.2022 22:29:15

Водночас судові рішення, отримані і виконані через значний проміжок часу, точно краще, ніж нічого.

Разом з тим, не варто завмирати в очікуванні зазначеного розвитку подій, а краще зосередитися на заходах, які доцільно вжити з метою подальшого захисту майнових прав.

Варто зазначити, що з початком російської агресії Уряд пращє над тим, аби розробити алгоритми компенсації постраждалим від війни. Так, 20 березня 2022 року Кабінет Міністрів постановою № 326 затвердив Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії РФ, і окреслив у ньому окремо 15 основних напрямів (у тому числі економічні втрати підприємств).

Відповідно до пункту 14 вказаного Порядку напрям «економічні втрати підприємств» включає втрати підприємств усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна, а також упущену вигоду від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності.

Визначення шкоди та збитків підприємств здійснюється відповідно до методики, затвердженої спільним наказом Мінекономіки та Фонду державного майна, за погодженням з Мінреінтеграції.

Наразі зазначений механізм є незавершеним, оскільки триває робота відповідних органів влади щодо розроблення вказаної методики.

У свою чергу варто зазначити, що постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 року № 423 затверджено зміни, що вносяться до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2017 року № 257, якими, зокрема, передбачено, що цей Порядок застосовується під час проведення обстеження пошкоджених внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнних дій або терористичних актів об'єктів з метою прийняття рішення про можливість подальшої експлуатації та розроблення заходів із відновлення.

Що стосується можливих рекомендацій в частині вжиття індивідуальних заходів постраждалими від війни у разі пошкодження, знищення майна або втрати фактичного доступу до нього, то в цій частині пропонуємо можливий алгоритм дій.

1. Зібрати оригінали чи копії всіх документів, що підтверджують право власності на майно (договори купівлі-продажу, витяги з реєстрів тощо).

2. Провести інвентаризацію відповідно до вимог наказу Міністерства фінансів України від 02 вересня 2014 року № 879 «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» та документально підтвердити наявність майна, його стан, відповідність критеріям тощо.

3. Звернутись до органів влади, до компетенції яких належать: ліквідація наслідків подій, в результаті яких відбулось знищення, пошкодження майна чи втрата фактичного доступу до нього; розслідування причин їх виникнення; визначення розміру заподіяного збитку. Наприклад, варто звернутись до представників Національної поліції України для відкриття кримінального

провадження за фактом знищення, пошкодження майна або втрати фактичного доступу до нього (за телефоном або із письмовою заявою про вчинення злочину). Залежно від події, що спричинила відповідний стан майна, можна також звернутися до Державної служби з надзвичайних ситуацій для ліквідації наслідків бойових дій, що пошкодили майно або привели до його знищення чи втрати фактичного доступу до нього, та складання відповідного акта (про пожежу, аварію, вибух, розмінування тощо). До такого акта вносяться відомості, зокрема, про дату, час, місце локалізації надзвичайної ситуації та причини її виникнення, опис знищеного чи пошкодженого майна тощо. У разі неможливості залучення представників цих органів, варто звернутися до органів місцевого самоврядування з заявою про необхідність проведення обстеження майна з наступним складанням відповідного акта, в якому мають бути зафіксовані всі важливі для оцінки та визначення збитків факти.

Пам'ятати, що основною метою цього заходу є максимальне забезпечення належної фіксації та збереження відомостей про знищене або пошкоджене майно.

4. Варто також обумовити, що, реалізуючи гарантоване Конституцією України право вільно збирати, зберігати та використовувати інформацію, всі постраждалі можуть самостійно фіксувати факти знищення, пошкодження або втрати фактичного доступу до майна. Таку фіксацію може здійснити як власник майна, так і будь-яка інша особа, яка надалі може стати свідком та особисто підтвердити зафіксовані обставини.

У цьому аспекті варто обумовити можливі інструменти такої роботи. Важливою є детальна фото- та відеофіксація місця події із зазначенням інформації про особу (бажано з фіксацією ПІБ, паспортних даних), яка проводить фіксацію, місце події, час фіксації тощо. Також буде доречно залучити очевидців події і обов'язково скласти їх список з контактною інформацією, зафіксувати їх свідчення на відео або у паперовій формі, провести письмове опитування.

Не менш важливим є зібрання публічної і загальнодоступної інформації, джерелом якої можуть стати, наприклад, телевізійні сюжети новин, де б було продемонстровано пошкоджене або знищене майно. У разі розміщення відеосюжету в мережі інтернет, доцільно завантажити відео та зробити фото екрана комп'ютера/ноутбука/смартфона, через який ви мали доступ до цього ресурсу. Останнє є важливим, адже відео в майбутньому може бути видалене з веб-сторінки, а тому необхідними будуть докази наявності таких відео на відповідних веб-сторінках у відповідний проміжок часу.

5. Важливо пам'ятати, що належним чином зібрані матеріали сприятимуть визначенню обсягу завданої шкоди та розміру збитків.

У цьому контексті варто також обумовити наявність декількох дієвих механізмів, що наразі можуть бути застосовані.

Мова йде, наприклад, про механізм оцінки майна, врегульований Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну

діяльність в Україні» (далі – Закон про оцінку) та іншими нормативно-правовими актами з оцінки майна.

Згідно з частинами першою, другою статті 3 Закону про оцінку оцінкою майна, майнових прав є процес визначення їх вартості на дату оцінки за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами, зазначеними в статті 9 цього Закону, і є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності.

Відповідно до частини першої статті 10 Закону про оцінку оцінка майна проводиться на підставі договору між суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання та замовником оцінки або на підставі ухвали суду про призначення відповідної експертизи щодо оцінки майна.

Питання визначення шкоди та розміру збитків може бути також предметом судової експертизи.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про судову експертизу» (далі – Закон) судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

Згідно зі статтею 7¹ Закону підставою проведення судової експертизи є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою – якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб.

Пунктом 1.2. розділу I Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 листопада 1998 року за № 705/3145 (далі – Інструкція), визначені основні види (підвиди) експертизи, зокрема економічна, інженерно-технічна, товарознавча.

Відповідно до абзацу четвертого пункту 3.3 розділу III Інструкції орієнтовний перелік питань, що можуть бути поставлені при проведенні відповідного виду експертизи, наведено в Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки і призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 03 листопада 1998 року за № 705/3145 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26 грудня 2012 року № 1950/5) (далі – Рекомендації).

Слід зазначити, що основні завдання та перелік вирішуваних питань, передбачений Рекомендаціями, незалежно від виду експертизи є орієнтовним, охоплює найбільш типові запитання та не є вичерпним, оскільки залежить від конкретних обставин справи.

Пунктом 1.3 Інструкції визначено, що відповідно до чинного законодавства для юридичних і фізичних осіб на договірних засадах експертами проводяться експертні дослідження, що потребують спеціальних знань та використання методів криміналістики і судової експертизи.

З огляду на зазначене, юридичні особи можуть звертатися до суб'єктів судово-експертної діяльності, визначених статтею 7 Закону, для проведення різних видів експертних досліджень на договірних засадах.

Додатково інформуємо, що у Верховній Раді України зареєстровано низку законопроектів, спрямованих на вирішення порушень у зверненні питань.

Наприклад, зареєстровано проєкт Закону про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації (реєстр. № 7198 від 24 березня 2022 року), яким пропонується визначити правові та організаційні засади надання державою компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією РФ з дня набрання чинності Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», проєкт Закону про компенсацію за майно, втрачене, пошкоджене та знищене внаслідок збройної агресії Російської Федерації та справедливий розподіл репарацій (реєстр. № 7237 від 31 березня 2022), метою якого є захист права власності та інших речових прав на майно, які порушено внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

Також повідомляємо, що відповідно до статті 34 (Індивідуальні заяви) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод будь-яка особа, неурядова організація або група осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або Протоколах до неї, мають право звернутись за захистом своїх прав до Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд). Заява до Європейського суду має бути викладена на спеціальному формулярі та подана відповідно до встановленої Регламентом Європейського суду процедури.

Звертаємо увагу, що Європейським судом розроблено детальну інформацію щодо порядку заповнення відповідного формуляру та подання заяв до нього. Із цією інформацією можна ознайомитися на офіційному сайті Європейського суду та Міністерства юстиції за посиланнями:

- <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/forms&c=>;
- https://www.echr.coe.int/Documents/Application_Notes_UKR.pdf;
- <https://minjust.gov.ua/m/poryadok-zvernennya-do-evrosudu-z-prav-lyudini>.

Перший заступник Міністра

Євгеній ГОРОВЕЦЬ